

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Egyúttal a Kolozsávrt létesített 1848—49. orsz. ereklye-múzeum, Abony városi, alsófejérmegyei, bácsmegyei, Baja városi, szolnokdobokamegyei, brassói, budapesti, csongrádmegyei, fehér-megyei, gömörmegyei, hontmegyei, kolozsvári, marosvásárhelyi, szabolcsmegyei, szentesi, tolnamegyei, tordai, torontálmegyei, török-becsei, vasmegyei honvéd-egyletnek, valamint a kolozsvári márcz. 15. állandó bizottság, a Kossuth-bizottság és Vasvári-kör hivatalos közlönye.

SZERKESZTŐ-BIZOTTSÁG:

Szigethy Miklós ezredes, Végh Bertalan ezredes-alelnökök Esterházy Miguel gr., Finály Henrik dr., Gámán Zsigmond, Gyarmathy Miklós, Huszár Sándor br. Kövály László, Martin Lajos dr. Sárkány Ferencz, Szabó Sámuel és Szász Gerő.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KUSZKÓ ISTVÁN.

az ereklye múzeum öre.

RENDES MUNKATÁRSÁK:

Alsó-Kubinból: Bulla György. **B.-Hunyadról:** Gyarmathy Zsigmond, Gyarmathy Zsigmondné. **Beszterczéről:** Csernátóni Gyula dr. **Brassóból:** Baráczy Sándor, Koós Ferencz. **Budapestről:** Benedek Elek, Bethlen Miklós gr. id. Dégré Alajos, Hegedüs István dr., Helfy Ignác, Hentaller Lajos, Horváth Boldizsár, Jakab Elek, Jókai Mór, Károlyi Gábor gr., Kreith Béla gr. Pulszky Ferencz, Reiner Zsigmond dr., Szinnyey József id., Tisza László, Tokaji László, Torma Károly, Csikszeredából: Benedek István. **Deésről:** Kádár József. **Hidvégről:** Nagy Sándor. **K.-Vásárhelyről:** Balogh Vendel dr. **Kolozsvárról:** Bartha Miklós. **Benel Ferencz, Deáky, Albert, Ferenczy Zoltán dr., Gyalui Farkas dr., Hegyesi Vilmos., Hory Béla, Jékey Aladár, Kovács János, Kuskó Istvánné, Lövei Klára, Magyar Mihály, Márki Sándor dr., Mayer János, Sebesi Samu, Szádeczky Lajos dr., Veress Endre, K. Weress Sándor, Lugosról:** Dengi János dr., **M.-Bogátról:** Tokaji Etelka. **M.-Vásárhelyről:** Imreh Sándor. **Nagybányáról:** Törökfalvi Pap Zsigmond. **N.-Sajórol:** Sebestyén József. **Nagyváradról:** Hegyesi Márton, **Nyiregyházáról:** Krúdy Gyula. **Sátoralja-Ujhelyről:** Matolay Etele. **Sepsi-Szent-Görgyről:** Várkonyi Endre. **Székely-Udvarhelyről:** UgronGábor, Vajda Emil dr. **Székesfehérvárról:** Éder József dr., **Alsó-Szovátról:** Dézsi Mihály. **Tördáról:** Borbély György, Ferenczy Ferencz. **Vizaknáról:** Szentkatolnai Bakk Endre. **Rajzoló munkatárs:** Nagy Gyula tanár. **Fényképező munkatársak:** Dunky, Ferencz, Dunky Kálmán,

Szerkesztőség és kiadóhivatal, hová a lapot illető minden küldemény intézendő: Kolozsvárt, Széchenyi-tér 27. sz. Orsz. Tört. Ereklye-Múzeum helyiségében.

A m. posta-takarekpenztár clearing és cheque forgalmában a kiadó-hivatal száma 3213.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Ára negyedévre 1 frt. — Külföldre 1 frt 25 kr.

A lap az első számtól megrendelhető. — Díszes borítékba kötve az I. évfolyam ára 5 frt.

TARTALOM:

	Oldal
Az aradi gyásznapi évfordulója Londonban. Rónay Jácint naplójából.	165—166
Elhunyt honvédek albuma:	
Forró Elek. — Cséfalvai Cséfalvay Alajos. — Miklósvári Miklós Gyula. — Bartkovszky Károly.	166—168
Tárcza:	
A „Sánta huszár” naplója. (11. közlemény).	169—171
Levelezés:	
Nyílt levél. Persián Gerőtől.	171—172
Halálozások:	
Hámorszky Lajos (Murad bey). — Keselczökeői id. Majthényi Mihály.	172
Különílélek:	
Október 6-iki gyásznapi. — Pasche-Lebstück Mária — Petőfi mint követjelölt.	172
* Mutatvány csakis a forrás megjelölésével közölhető. *	

BORITÉK TARTALMA:

Olvasóinkhoz. — Újságotvasóinkhoz. — A kiadóhivatal üzenete. — Levelezés. — Az orsz. ereklye-múzeumba érkező adományok. Kérelem emigránsainkhoz. — Kik élnek még a Kiutabiába in. ternalt és Törökországból jött emigránsok közül. — Jó áron

LEVELEZÉS.

Berettyó-Ujfalu.

Mélyen tisztelt Szerkesztő-bizottság! Rendíthetetlen híve levén azoknak a magasatos eszméknek, melyek hazánk és nemzetünk nagyságának és boldogságának alapját, úgy a multban már megveték, mint a jövőben biztosítani hivatvák, tisztelettel és méltánnyal hajlok meg mind ama férfiak előtt, kik ezen eszmék terjesztésében, ápolásában közreműködtek vagy közreműködnek.

Hálám és csudálattal teljes tiszteletem illeti főként az 1848—49-iki nagy idők nagy alakjait, a nemzeti eszmék lelkesült és bátor apostolait s ezek védőit a harcok félisteneit a hős honvédeket. Eme hálás elismerésem szól jelenleg, az „1848—49 Történelmi Lapok” t. Szerkesztő bizottságának és munkatársainak, kik — a mi „szent öregünk” példájára — a midőn kihullott a kard izmos kezeikből, a megpróbáltatás, vész és ádáz ellenségeik dühe által, „megfogyva bár, de törve nem” öregségtől reszkető kezeikbe szorítva a tollat, ezen fegyverrel küzdik tovább a szabadság, egyenlőség, testvériség szent harcát.

Nem nézhetem megindulás nélkül e tisztos galambösz alakokat, mint csepegtetnek balzsamot elaggott szenvedő bajtársaik fájó sebeire, mint gyűjtik össze hangya-szorgalommal nemzeti harcunk szent ereklyéit, a múlt dicsőségének fény-szállait, hogy majd a jövő Heroldotja által rendezett kévébe kötve, mint vakító tűzoszlop mint óriási fáklya világítson a késő utódoknak jelezvén: „ezen jel alatt győzöl.” Hálás elismeréssel hajlok meg e tisztos csoport előtt, kik dicső koruk szent lelkesedését mindvégig megőrizve lelkükben, tettel, példával igyekeznek az utódoknak megmutatni: „így kell szeretni, így kell szolgálni a hazát, az eszmét, a végső lehellel!”

S valóban a példa hat. Alig lapoztam át a „Történelmi Lapok” I-ső félévi számaint, látom mint csoportosul a fiatalabb nemzedék javarésze az ősz apák köré, hogy tőlük tanuljon küzdeni, tanuljon lelkesedni, s látom mint szállt át rájuk is a hazafiúi lelkesedés szent ihlete, a vágy, tenni, dolgozni, áldozni a hazáért. Engem is — ki későn születtem arra, hogy ama titáni küzdelmekben részt vehettem volna — megragad sodor magával e láng folyam, ellenállhatlanul. Engedjék meg tehát, Mélyen Tisztelt Uraim! hogy levett kálappal de felemelt fővel beléphessek az Önök szent hajlékába, hol a hazaszeretet szent oltárán áldoznak, — a „nép vénei” e viharban vészben megedzett papjai — a század magasatos eszméinek. Nem kívánok munkámért sem jutalmat, sem

elismerést, csak azt hogy én is ott állhassak valahol hátul az ajtó megett az ifjabbak között.

De hogy a szót tett is követhesse, kérek részemre küldeni egy gyűjtő könyvecskét, s utasítást arra nézve, hogy felkeresvén ismerőseim körében az öreg honvédeket, mint járjak el, hogy beszerezhessenem tőlük azokat az adatokat, melyeknek összegyűjtése által vélek némi szolgálatot tenni a szent ügynek. Egyszersmind tisztelettel kérem a t. Szerkesztő-bizottságot egy levélben kijelenteni, hogy ezen adatok beszerzésében az Önök megbízása folytán járok el, nehogy valahol tolakodással vádoltassam.

Legmélyebb tiszteletem nyilvánítása mellett

Berettyó-Ujfalu 1894 Julius 25-én.

Fényes Dezső

a „T. L.” előfizetője.

*

Örömmel fogadjuk a fentebb, igaz hazafi érzással irt ajánlatot. Levelét kiadtuk, hogy nemes példája követésre bíz-dítsa s a nagy napokért lelkesedni tanítsa a nemes fiatalágot. Szerk.

Olvasóinkhoz. A „Történelmi Lapok”-at mellékletek hozzáadásával nagyobbítanunk kell, hogy a felgyűlt kéziratokat idejekorán kézre-adbassuk s alkalmat nyújthassunk a *sir szélén álló* honvédeknek arra, hogy egyes, még homály-ban levő részletekhez hozzászólhassanak. E czél-ból tisztelettel felkérjük lapunk amaz olvasóit, kik a „Történelmi Lapok” díjával hátralékban vannak, hogy az esedékes összeget okt 5-ig a posta takarékpénztári befizetési lappal beküldeni szíveskedjenek.

A kiadóhivatal üzenete.

Az előfizetési díjak beszédése. A bevá-randó előfizetési díjak kényelmesebb és portó-mentes beküldésére az előfizetők egy részének címére posta-takarékpénztári „befizetési lapok”-at küldöttünk, s egyúttal kértük, a díj okt. 5-éig leendő szives beküldését. Örömmel tapasztaltuk, hogy az új rendszer s az előfizetők iránti figye-lem tetszésével találkozott ügyünk barátainak. Az előfizetők egy része, mint alább látható, nem várva a határ időt, igyekezett tartozását a posta-takarékpénztár közvetítésével utalványozni.

Azoknak az előfizetőknek, a kik már koráb-ban kifizették a f. egész évre járó díjat, csak decz. második felében küldünk ily befizetési lapokat.

Ugyancsak a m. hó végén a **Kolozsvárt lakó előfizetők** részére is megnyitottuk a módját az előfizetés e kényelmes lerovásának. A posta hiva-tallal minden intelligens ember mindennap érint-kezik, és így az előfizetési díj beszolgáltatása a hó elején sem fáradsággal, sem anyagi áldozattal, sem alkalmatlansággal nem jár, mig ellenben a pénzbeszedők rendesen *a legalkalmatlanabb időt keresik fel az előfizetők zaklatására.*

Ugyancsak kérjük ez alkalommal az elhunyt bajtársak hátramardottait is, hogy szíveskedje-nek a néhai bajtárs elhunytá után esedékessé vált díjat beküldeni, Azt a szomorú tapasz-

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

A m. posta-takarékpénztár clearing- és cheque-forgalmában a kiadóhivatal száma **3213.**

Felelős szerkesztő:
KUSZKÓ ISTVÁN,
az ereklye-múzeum őre.

A lap szellemi és anyagi részét illető közlemények az ereklye-múzeum őre czímére küldendők.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kolozsvár, Széchenyi-tér 27. sz.

Előfizetési díjak:
 $\frac{1}{4}$ évre 1 frt, $\frac{1}{2}$ évre 2 frt, egy évre 4 frt.

Kéziratok nem adatnak vissza.

Az aradi gyásznapi évfordulója Londonban.*)

— 1850 október 9-én. —

Írta: *Rónay Jácint.*

October harmadikán — 1850-ben — londoni menekült hazámfia, Eszterházy Pál gróf indítványára elhatározták, hogy October hatodikán, halotti misével és rövid magyar szónoklattal megünnélik az aradi gyásznapi emlékét. Az isteni szolgálattal s a beszéddel engem biztak meg hazámfiai, valamint azzal is, hogy gondoskodjam egyházzal, hol a kegyeletos ünnepet megtarthatnók.

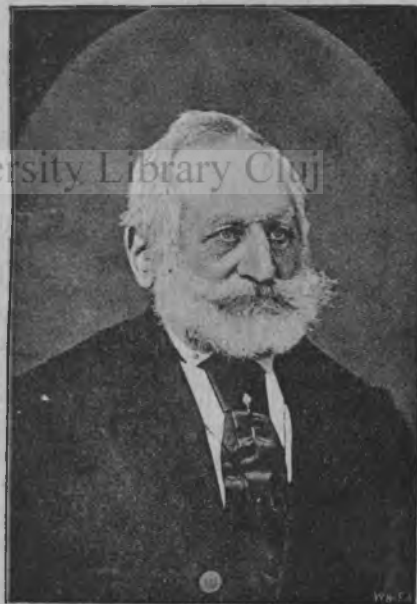
E megbízással másnap a Thamesen innen és túl, felkerestem a r. k. egyházakat, de kérésem nem talált

Már már feladtuk az ünnepélyt, midőn értésemre esett, hogy a „King's Streetben“ (Portman Square) van egy kis róm. kath. egyház, az Orleansi család kápolnája; ide siettem. A francia pap, ki a száműzött királyi család szolgálatában áll, nyájasan fogadott, s mivel a szónoklatot és saját személyemet szóba se hoztam, sőt ígérte, hogy az oltár előtt ugyanazon gyászravatalt állítandja fel, melyet Augusztus utolsó napján, 1850-ben Lajos Fülöpnek emelt, a volt francia királynak.

Ez megváltoztatta eredeti tervünket, s gyűlésileg elhatároztattuk, hogy miután October hatodikára megkésztünk, kilenczedikén tartandjuk meg az ünnepélyt: a halotti misét az orleansi kápolnában; s a szónoklatot, a „Hannover-Square-Roomban“; egyszersmind felkértem

Forró Elek, honvéd-ezredes.
* 1813, † 1894.

Cséfalvai Cséfalvay Alajos, honvédőrnagy.
* 1804, † 1894.

viszhangra, s már az első kopogtatásnál tapasztalám, hogy szónoklatom az, mi megdöbbenést okozott; azért erről lemondottam, sőt személyemre vonatkozólag a misézésről, s csak annyit kértem, hogy szíveskedjenek ők megtartani az isteni szolgálattal; de így sem sikerült. A tisztelendő urak még a csendes imában is tüntetést láttak, s elzárták előlünk egyházaikat. — Voltak hazámfiai közt, kik angol protestáns egyházakat ajánlottak s tőnek is kísérletet; de ők sem voltak szerencsésebbek: „Nem engedhetjük, volt mindenütt a válasz, hogy Isten háza, politikai demonstratio színhelyévé legyen!“

*) Alkalmoszerűleg közöljük e nagyérdeklő leírást néhai Rónay J. híres londoni emigráns-hazánkfia csak 10 példányban kézirat gyanánt nyomtatott „Napló-Töredék“-e I. köt. 213—219. lapjáról és adatokban bővelkedő tartalmára külön is felhívjuk reá t. olvasóink figyelmét.
Szerk.

Pulszky Ferencz, hogy szétosztandó angol jelentésben, tegye közzé gyászsunkat.

Igy lőn, főleg azok szűkkeblűsége miatt, kik egyházaikat a demonstratiótól féltették, így lőn a csendes, s csak kegyeletből egyházi ünnepély, politikai tüntetéssé. — Az ünnepélyre idegenek is jelenendnek meg, s a magyar szónoklat mellett kell hogy legyen, az idegenek iránti tekintetből angol is, német is; sőt az olaszok is óhajtanának részt venni, jegyzé meg egyik hazánkfia, ha az ünnepély alkalmával, valaki a magyarok közül, ha csak latinul is, néhány szót intézne Itália száműzött fiaihoz. — Ezzel is engem biztak meg. — Ez újabb compromissio, mondá egyik korosabb bajtárs; elégettük a hajót, mely tán még visszavezérelhetett volna a hazába!

October hetedikén, a magyar ügy barátai közt, a következő nyomtatott jelentés osztatott szét: „The Hungarian residents at London give notice to the Friends of Hungary, that a service will be performed at the French Chapel, King's Street Portman Square, on Wednesday the 9th, in memory of the Patriots, who fell in the Struggle of Independence. At 1 o'clock Speeches will be delivered at the Hanover Square Rooms, in Hungarian, German and English.“ (Igy fogalmazta Pulszky Ferencz óvatossága.)

A jelentés egyszerűen, s egész általánosságban tudatja, hogy, — nem a magyar menekültek — hanem a Londonban lakó magyarok, October kilencedikén, a függetlenségi harcban elesett hazafiak emlékezetére, gyászünnepélyt tartandnak. — October hatodika, s az aradi gyásznap, szóval sincs említve! — Úgyesen, gondosan körüljáró jelentése volt ez, a londoni magyarok nevében, annak, a mit nem határoztak! De mivel a függetlenségi harcban elesett hazafiak emléke, szent volt mindnyájunk előtt, a jelentés bár nem felelt meg a határozatnak, hallgatással mellőztük. — Ki hintett volna konkolyt, a haza áldozatainak ravatalára!

Mit jelentésünk mulasztott, azt az angol lapok helyreigazították, mert egytől-egyig October hatodikáról, s az aradi gyásznapról szóltak a magyar ünnepély említésénél; különösen a „Deutsche Londoner Zeitung“, mely gyászunkat részletesen leírta.

Nem veszem senkinek rosznéven az óvatosságot, nem kárhoztatok senkit azért, hogy visszavágyik a hazába, a szerencsétlen hazába is, oda, hol családját, rokonait, birtokát, hol a hosszú életküzdelem minden reményét hátrahagyta . . . ; de ki nem bír önmagával és veszteségeivel, az ne szerepeljen, hanem gondjaival és reményeivel vonuljon szép csendesen háttérbe. Ha Pulszky Ferencz nem osztotta menekült honfitársai nézetét, miért vállalta el a gyászünnepély hirdetését? s ha elvállalta, miért nem ragaszkodott híven az értekezlet határozatához? Jelen volt ő is, s tudta igen jól: hogy nem a Londonban lakó magyarok, hanem a londoni magyar menekültek adták hírül az October hatodiki gyásznap megülnését; tudta jól: hogy az ünnepély eszméje Eszterházy Pál gróftól származott, s hogy nem menekültek, hanem London magyar polgárai valának a vendégek! Lehet azonban, hogy Pulszkyt csak az angolok iránt való figyelem tette óvatossá, s legyen ez védelme; de az önhatalmu eljárását menteni nem lehet.

October kilencedikén, reggel tizenegy órakor istenházában voltunk. — A menekültek gyásznapjára sok angol, több hirneves idegen menekült, s a londoni magyar származású polgárok közül, a ki csak szerét tette, megjelent.

Vallásfelekezeti különbségre nem gondolt senki. A múltnak szomorú emléke, a közös haza szenvedése nehezedett szívünkre; bánatunk egy volt, meghajoltunk Isten oltára előtt . . . , s nem egy kebelből emelkedett a sajtó szív fohásza, nem egy szívből gördült fájdalom könyűje . . . ; mert nem volt köztünk, kinek Magyarországon ne lett volna gyásza; nem volt ki a hazával, annyit vesztett volna, a mennyit szeretett.

Az élet útai igen sokszor túlesnek számításainkon, ki hitte volna, hogy a magyar haza száműzött fiai leborulandnak azon gyászravatal előtt, melyre néhány hét előtt a claremonti királyi halottért, hullottak a száműzött fejedelmi család könyűi!

Az isteni szolgálat után, némán, komolyan, vonultunk a „Hanover-Square“ nagy termébe, hol már számos

idegen gyült össze, kik a belépő gyászsereget, melynek élén az ősz Beöthy Ödön haladott: némán, de felállva üdvözölték.

A szónoklatok sorát én kezdettem meg, ez volt az első nyilvános magyar beszéd Angliában; utánam Hutter lépett fel, kit eddigelé nem ismertünk. Pulszky Ferencz mint theologiai kandidátust mutatta be, ő német beszédet olvasott; harmadik szónok Pulszky Ferencz volt, angol nyelven; ismét reám került a sor, s latin nyelven üdvözöltem Itália száműzötteit, s Augustini római menekült lépett a tribünre, s lángoló olasz szónoklatban nyilvánította nemzete rokonszenvét a magyarok iránt. — Már távozóban voltunk, midőn egy fiatal magyar, Bárdy, kit nem ismert senki, az emelvényre rontott, s tüzes magyar beszédben ecsetelte a kutahiai magyarok rabságát, tudatván, hogy csak imént menekült Ázsiából, s hogy ő az, ki nemrég fedezte fel azon setét ármányt, mely Magyarország kormányzójának életét fenyegette. — E reánk erőszakolt beszéd, nem illett az ünnepély komolyságához, szerencse, hogy csak mi magyarok értettük.

A hazában nehéz időket éltek, ott némán borultak a sirokra —; a nyilvános gyász hontalan fiainak jutott, kik túl a tengeren, October kilencedikén, 1850-ben, fájó szívvel még egyszer keresztülélték a multnak szomorú emlékeit!

ELHUNYT HONVÉDEK ALBUMA.

Kolozsvárt, 1894. október 1.

Fájdalom, ritkúlnak a sorok. Az egykori daliák tegnap még beszéltek, írtak az átélt küzdelmekről, ma már végleg lerakták a fegyvert, csendes emberek.

Az erekle-múzeum arczképesarnokában nap nap után szaporodnak a gyászejelvények.

Szaporodik azok száma, kik a túlvilági fényvel övezett aradi tizenháromat, Kossuthot, Klapkát és ezek sok-sok ezer katonáját felkeresik, hogy velük az örökkévalóságban egyesülve fejük fölött glóriával megjelenjenek a „hadak útján“ mindannyiszor, a mikor csak veszélyben leend a haza, vagy annak évezredes szabadsága.

A „Honvédek Albumá“-ban megemlékezünk egyes szép napokon az élőkrol. Az aradi gyásznap közeledtével megemlékezünk most a közelebbiről elhunytakról is s ezek sírjáról egy-egy levelet szakítva, csokrot kötünk azokból az emlékezet s a történelem számára.

Forró Elek honvéd-ezredes. Bem jobb keze volt a szabadságharcban. 1813-ban született Angyaloson, Háromszék megyében. Magas, öles szál ember volt. Mint gránatos-hadapród a kir. testőrségben szolgált az önvédelmi harc előtt. Minden testi és lelki jó tulajdonsággal fel volt ruházva. A legtudományosabbban képzett tiszt, a legügyesebb lovas, legyőzhetetlen vívó volt. Soha nem hitt ki senkit, de ha kihívták, nem kerülte a párbajt. Ellenfelét azonban sohasem ölte meg, hanem karja ügyességével, írtózatossá súlyával harcoképtelenné tette.

Bem őt nagyon szerette. Bálványa volt a székelyeknek is. Petőfihez, kivel Bem oldala mellett mindennap találkozott, rendkívül vonzódott. Forró 1848-ban ezredével állt be a szabadságharcba. A míg Bem megérkezett, Czetz tábornokkal tartották fel az ellenséges hadseregeket. A szabadságharc után halálra ítélték, mit Olmützbe töltött fogságra kegyelmeztek. A szabadságharc után 30 évig lakott jó barátja Rétyi Antos János tábornoki alezredesnél Abonyban. Múlt év január 25-én hunyt el. Takarékos ember volt. Közel 35 ezer forintot hagyott hátra.

A hazafias érzést a jövő nemzedék előtt előmozdítaná az, ha a „Történelmi Lapok“ múlt számának első cikkében leírt módozatok szerint emlékezetét szülőföldjén felállítandó emlékoszloppal fenntartanák. Forró Elek-ről a „Történelmi Lapok“ m. évi folyamának 21., 31., 37. lapjain található részletesebb adatok. (Lásd Kacziányi Géza: „Híres magyar párbajok könyvét“ is 158. lap).

Cséfalvai Cséfalvay Alajos született 1804-ben Cséfán Pozsonymegyében, tanulmányai bevégezte után 1824-ben

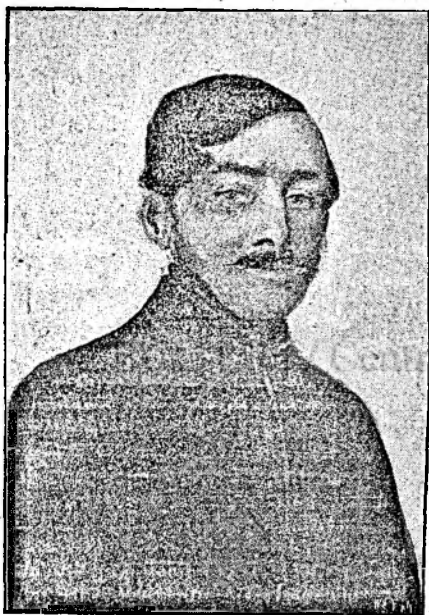
modott és az ország határáig úzetett. Később azonban november hónapban már mint a hadügyi miniszter által kinevezett őrnagyot látjuk őt egy zászlóalj élén résztvenni a kosztolnai ütközetben, valamint Schwechatnál is.

Decemberben Görgei vezérkarához lett beosztva s ott egész erélyével működött, de sajnos nem sokáig szentelhetette elismert jó szolgálatait szeretett hazájának, mert december végén megbetegedvén, 1849 jan. 2-án Réthére hazatérni volt kénytelen.

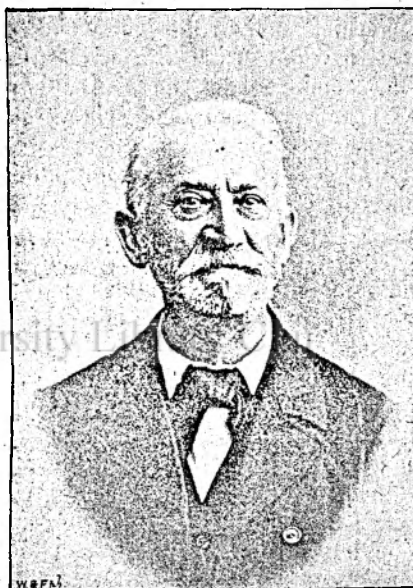
Elmondhatjuk Cséfalvayról, hogy bátor, erélyes, megingathatlan szilárd jellemű s kiváló képzettségénél fogva vezéri szerepre hívatott katona volt; mindenki kivel érintkezett, később a közéletben is, őt megnyerő modoránál fogva, szerette, tisztelte és becsülte.

A családi életben is mintaképe volt a jó fiúk, férjek és apáknak.

Elhunyt 1894 ápril 26-án (L. a „Történelmi Lapok“, 1894. év f. 100. lapján).

Bartkovszky Károly, főhadnagy. (Egykorú kép.
* 1815. + 1894.

Tenky Sándor, őrmester.
* 1826. + 1894.

a cs. kir. báró Wernhardt nevet viselt könnyű lovas ezredhez mint hadapród belépett és ott nemsokára hadnagyi rangot nyert; az ezred Galicziában, később Erdélyben állomásozván, ő ott nem egészen 18 évig szolgált és kapitányságig vitte fel s mint ilyen 1841-ben már nős lévén, nyugalomba helyeztette magát s ősi birtokára Réthére (Pozsonymegye) ment lakni, hol csendes magányba visszavonulva procul negotiis jól rendezett kis gazdaságának és szeretett családjának élt.

Így találták őt az 1848-iki események; természetes, hogy akkoriban az ily alaposan képzett katonának nagy kelete volt s a hazai önkéntes zászlóaljoknak csakhamar bekövetkezett szervezésekor azonnal meg is választatott a Réthe és környékéről kiállított nemzetőrségi zászlóaljhoz kapitánynya, mire a zászlóaljjal rögtön útnak is indult a Hurbán és Stuhr által toborzott mintegy 2000 főből álló tót lázadóknak Simunics cs. tábornok rendes zászlóaljaira támaszkodó csócselék hada ellen, mely Nyitramegye felső vidékén, Szeniczen táborozott.

Szeniczig haladván hősiünk, ott már akcióba nem léphetett, mert az ellenség az első ágyúlövésre megfuta-

Miklósvári Miklós Gyula honvédhuszár főhadnagy született 1832 november hó 26-án Finkén, Borsodvármegyében, a miklósvári Miklóssok ősi fészkeben.

Atyja Miklós Ferencz, borsodi alispán, anyja kisjókai Agoston Ferencz, hírneves pesti ügyvédnek, Kosuth benső barátjának leánya volt.

Miklós Gyula Miskolczon, Budapesten és Eperjesen járt iskolába s a szabadságharc kezdetén, mint 16 éves fiú állt be honvédek. Testi ereje, ügyessége, rettenthelen bátorsága gyors karriért biztosítottak a gyermekifjúnak, ki már 1848. decemberben, mint hadnagy, 1849. márcziusban pedig mint főhadnagy valóságos bravurokat vitt véghez s a magyar hadsereg egyik legjobb lovasának hírében állott. Ábrahám honvédhuszár ezredes segédtszije volt s ezredesével együtt tette le a fegyvert Világosnál. Az osztrák csapatok körében is ismeretesek voltak bravurjai; besorozták azonnal a császári hadseregbe s bravur lovas voltát úgy használták ki, hogy nem egy, de öt ló tisztozását parancsolták rá. Világostól Troppauig annyi kinzást kellett szenvednie, hogy Troppauba a legszánalomramúltóbb állapotba érkezett meg.

Itt sorsosai, gróf Batthyány Gusztáv és gróf Thoroczký lelövésével fenyegették azt az osztrák tisztet, a kinek a fiatal Miklós gyötrésében kedve telt.

Szerencsére Troppauban volt báró Jósika János császári huszár alezredes is, ki a Miklós családdal ismerős lévén, kieszközölte, hogy a kis honvédhuzárt kivételesen nem a szekerészekhez, hanem a huszárokhoz osztották be. Így jutott a 3-as huszárokhoz, a hol, három hó múlva őrmester, öt hó múlva hadnagy lőn. Tisztársai, köztük herczeg Hohenlohe-Schillingfürst Szilárd, a mostani főudvarmester, a Batthyányak, Thoroczkaiak stb. nagyra becsülték a lovagias fiatal tisztet, ki azonban nem sokáig maradt a hadseregnél, hanem mint főhadnagy Bukovinában megnősült s odahagyva a katonai szolgálatot, borsodvármegyei birtokára vonult vissza.

Vármegyéjében nemcsak mint kitünő gazda, hanem mint politikai szóvivő is előkelő szerepet játszott s 1861-ben egyhangulag főszolgabíróvá választották. A provizoriumban ettől a tisztétől megvált s 1867-ben vállalta el újra azt. A koronázáskor ő vezette, mint zászlóvivő a borsodvármegyei bandériumot.

Az edelényi kerület már 1865-ben mandátummal kínálta meg Miklóst, ő azonban ezt a mandátumot akkor nem fogadta el, hanem Jekelfalussy Lajosnak engedte át, 1875-ben azonban ugyanezen kerület választóinak egyhangú bizalma folytán mégis csak ott kellett hagynia a főszolgabírói széket, melyben mint mintaszerű tisztviselő vált ismertté. E kerületet aztán két ülésszakra át képviselte.

Mint kiváló borászt, a ki a hazai szőlőművelés fejlesztése czéljából minden téren hatalmas akciózt fejtett ki báró Kemény Gábor akkori földművelés, ipar és kereskedelmi miniszter, 1879-ben a székesfejérvári gazdaságkongresszus alkalmával, osztálytanácsosi állással kínálta meg, kilátásba helyezvén, hogy rövid idő alatt miniszteri tanácsos leend. Miklós Gyula azonban nem volt hajlandó hivatalt vállalni s hogy közreműködését a kormányzati ügyek intézésénél mégis biztosítsák, a Felsőjövőházzal részére az országos borászati kormánybiztosi állást szervezték, mely mellett jó darabig képviselői mandátumát is megtartotta.

Ez időtől az ő nevével kapcsolatos mindaz, a mi a hazai szőlőművelés érdekében történt. Úttörő volt ezen a téren s nemcsak a gyakorlati élet, hanem a szakirodalom terén is kiváló munkásságot fejtett ki. Kötetekre terjed az, a mit a hazai szőlők regenerációja ügyében írt.

Kormánybiztosi működésének 15 éve alatt kétszer tüntette ki a király; előbb a kir. tanácsosi címmel, utóbb a vaskorona-renddel.

Családi élete példás volt. Gyermekének átadta saját kiváló egyéni tulajdonságait s kitünő nevelésben részesítette őket. Három fia méltó büszkeségét képezte. Legidősebb fia Gyula az országgyűlésnek egyik kiváló tagja, második fia Ödön, földművelésügyi államtitkár, fiatal korában legkiválóbb államférfiaink sorában biztosított magának helyet, legifjabb fia, Aladár, mint a bécs-berlini távlovaglás győztese gyarapította a magyar huszárnak és paripának világhíret.

A halál egyik legfontosabb kezdeményezésének farrasztó munkája kellő közepéből szakította ki. Halála előtt pár hóval indított széleskörű mozgalmat egy szőlőtelepítési és borértékesítési részvénytársaság alapítása érdekében, melylyel a nagy tőkét s a legkiválóbb szakértőket kívánta megnyerni szőlőink rekonstrukciójának. Bámulatos volt a munkásság, a melyet az öreg úr kezdeményezése érdekében a sajtóban, az értekezletek zöld asztalánál és dolgozó szobájában kifejtett.

Kiváló egyéni tulajdonaiért az egész országban tisztelték és szerették. Kevés embernek enged a sors annyira jó barátot és igaz tisztelőt, mint neki volt. Halála minden magyar gazda szemében könyet fakasztott.

A hőskatonai és jeles férfiú gyászjelentését a „Történelmi Lapok“ e. folyamán a 94. lapon közölte.

Bartkowszky Károly főhadnagy Temesvárt született 1815 február 15-én Csendőr törzsőrmester volt a szabadságharc előtt a 8-ik csendőr-ezrednél. 1848 májusban már beállt a honvédhadseregbe és mint főhadnagy végigküzdötte azt. Harczolt az erdélyi hadseregben Bem alatt a szászvárosi, piskii csatában. Résztvett az oláhok elleni hadjáratban, Torda vidékén s a havasokon. † 1894 jun. 24. (Lásd „Történelmi Lapok“ 1894. 122. lap).

Tenky Sándor őrmester az I. utász-zászlóaljban. A ma már halott férfiú így írta le az ereklye múzeum számára életét és szabadságharczbeli élményeit:

Születtem 1826 márcz. 2-án Pusztatenken Hevesvármegyében.

1848 július havában állottam be Pesten a herczeg Woronieczky szabad-vadászcsapatába és a csapatattal résztvettem a perlaki sáncz bevételénél, mely után alvadásznak neveztek ki. Három havi szolgálat után a csapat feloszlott. én kiléptem és az akkor alakuló első honvéd utász-zászlóaljba álltam be. Ennek első százada 4-ik szakaszában mint vezető, később tisztelbeli őrmesteri rangot nyerve, végigszolgáltam a szabadságharcot. Kmetty alvezér alatt Görgei hadtestében, ez idő alatt sok kisebb csatározásokban vettem részt. Ezenkívül *Budavár* bevételénél is szerepeltem és 3 köztűzszal egyetemben a kitűntettekhez sorozott magam Kmetty. Részt vettem továbbá a temesvári csatában, ekkor már valóságos őrmester valék.

Megjegyzem, hogy a szabadságharcot apámtól örökölt Flezsár névvel harczoltam keresztül. Az 1862. évben azonban nevemet „Tenki“-vel cseréltem fel, még pedig az osztrák kormány útján, ez akkor még *demonstráció* számba ment.

Az 1850-es években végeztem Pesten a sebészetet és mint ilyen városi alorvosi minőségben szolgálok ma is. Van nóm és két gyermekem, egy fiam gyógyszerész, egy leány kincstári bányatisztné.

Véghetetlen boldognak érzem magamat azért, hogy 1848—49-ben hazámnak, nevezetesebb korszakában honfűi kötelességemet teljesíthettem. Isten áldása legyen folytonosan hazánkon!

Tenki 1894 febr. 2-án hunyt el Felsőbányán hosszas és kínos szenvedés után. Halálos ágyán meghagyta fiának, hogy a „Történelmi Lapok“ útján közölje a bajtársakkal, „hogy ismét kevesbedett egygyel a honvédek száma“.)

Tenki Sándor szorgalmas munkatársa volt a „Történelmi Lapok“-nak is, míg csak a tollat forgatni bírta.

Megemlékezett a kerületében elhalt honvédekről s Budavár bevételéről adatokat írt a m. é. folyam 117-ik lapján. A herczeg Woronieczky szabad vadászcsapat történetéhez írott adatai a 181—182. lapokon éppen egy év előtt jelentek meg lapunkban. Gyászírát a „Történelmi Lapok“ f. é. 40. lapján jegyezték fel.

*) Tenki, Sztáncsek Géza, Szabó Lajos, Gábor J. és Szentgyörgyi József honvédtisztekkel s más hazafiakkal egyik tagja volt annak a hazafias érületű jeles gárdának, mely a múzeumunkban levő írott adatok szerint Felsőbányán 1861 június hó 10-én a város-házán, a törvénybírói lakban tartott gyűlésen már ki merte mondani, hogy az aradi vértanúk évforduló napját gyászszal megünnepeli s ugyanakkor Teleki Blankához, Damjanich és Batthyány özvegyeihez részvétíratot küld, br. Radák-néhoz, a kiváló honleányhoz pedig emlékiratot intéz. Ez a gárda az ő mély hazafias érületéből energiát merítve, egymást buzdítva, a jólét s az akkori műveltség színvonalára emelte azt a kis sz. kir. várost, a melynek Tenki orvosa volt. A mint azonban a derek gárda tagjai rendre kidőltek, hazafias érület dolgában *hütelhagyott* lett az utánuk következő nemzedék. Templomaikba belopóztak a leficzamított szövegű Gótt erhalte danája, társadalmi életükbe pedig a korrupció emészto fekélye. Megrovási kalandba vették a tisztviselőt, ha a köz javára nem lopott s szabadon engedték azt, a ki közpénzből a maga javára sikkasztott. Jelesebb ifjai kívánczoroltak, az otthon rekedt tehetség pedig, ha alkotni és tisztítani akart, bolondnak deklarálta magát. Nagy Lajos, Sigmund, Mátás s a következő királyok kiváltságaival dédelgetett sz. k. város nemrégiben nagyközség akart lenni. Az elsikkasztott közpénzek hiánya felett öngyilkos hivatalnokok hátra maradtjainak hada segynyomorba sodort, anyagilag és zellemileg egyaránt züllött város népe tőpreng. E város szomorú tanúság arra, hogy a hazafias érzés ápolását elhanyagolni nem szabad, mert az az alapja a tiszta erkölcsöknek, jólétnek és a helyes irányban haladó művelődésnek.

T Á R C Z A.

A „Sánta huszár” naplója.

11)

(Utánnemelés-tilos).

További életmódom.

(A menekültek és a világkiállítás. — Miért kellett abbahagynom az üvegfestést? — Újabb magyar csapat indulása Amerikába. — Hogy éltek vissza a népszerű magyar névvel, címmel? — A magyarokat segélyező angol Comitée és Pulszky Ferencz. — Elutazom Sheffieldbe. — Az itteni segélyező-bizottság gyűlése. — Elszállásoltatásom. — Mr. Alcock borotva- és késgyárában. — Munka után édes a jutalom. — Mr. Walther munkavezető.)

Procházcki úr az egész mesterségnek nem ígért hosszú életet.

Délelőtt 9 órától 12 óráig és délután 3 órától hatig Cheatman úrnál dolgoztam. Brocky úrhoz naponta 1 órakor jöttem, s ő mindig szíves volt egy cser- vagy rózsalevelet esetleg egy tulipántot rajzkönyvembe — melylyel az első nap megajándékozott — hihetetlen gyorsasággal rajzolni, s ahhoz a szükséges utasításokat megadni.

Így én Londonban a legmagasabb kedvvel, a legnagyobb szorgalommal, és a legszebb légvárat építgetve rajzoltam. Szabad időmben meglátogattam gróf Vay Lászlót, Nagy Imrét és Bakacs Lacziékat, kiknek szállásán a menekültek nagy része össze szokott jönni, s a hol a jó humor örök tanyát látszott ütni, daczára a sok nélkülözésnek, s más ezer bajoknak. Itt láttam először Xantus János barátomat, komoly, de élczekre felvidülő sápadt arczával.

Egyik vasárnap Nagy Pali társaságában a Simonyi Ernő szabadjegyével megnéztem a világkiállítást.

— Hogy jutottatok ti a szabadjegyekhez? kérdém Nagy Palié.

— Hó, barátom, mi Simonyival magyar tolmácsok (ugyan már elcsapottak) vagyunk, de szabadjegyeink megmaradtak.

— A dolog, barátom így történt: A világkiállítást rendező Comitée a kiállítási idő tartamára mindenféle nyelvű tolmácsokat vett fel, s azok között minket is, miután azonban három hónap alatt a magyar tolmácsok szükségessége feleslegesnek mutatkozott, a társulat felszólított, hogy bizonyos „Abfertigung” mellett lépünk vissza. Mi az ajánlatot nem fogadók el, kinyilatkoztatván, hogy a szerződést fenn kívánjuk tartani; s erre a bizottság fizetésünket beszüntette, s most így állunk, felelé Nagy Palié. Megjegyezhetem, hogy a kiállítási idő leteltével beperelték az angol komitét, és szerencsésen meg is nyerték hátramaradt fizetéseiket.

A harmadik hét végén már ilyen figurákat raj-

zoltam. „Very well” kiáltá egyszer dörmögő hangján princípálisom; feltekinték, s egy eddig nem látott vörös orrú asszonyág is mellette állt.

— Sprechen Sie deutsch? Kérdé az öreg nő.

— Ein wenig, felelém.

E vörös képű csúnya vén boszorkány megfogta kezemet s kivezetett a mellékszobáá, hol Mr. Cheatman felesége és három szép gyermeke volt.

— Nézze, mondá ő német nyelven, a gyermekekre mutatva, ha Brocky úr Mr. Cheatmannak nem ad munkát, ezek mind éhen halnak, és ha Brocky úr megtudja, hogy Mr. Cheatman nem akarja önt mesterségére tanítani, akkor valószínű, hogy megvonja tőle a munkát; azért mindnyájan kérjük, menjen el Brocky úrhoz, s mondja meg

neki, hogy ön nem tudja, vagy nem akarja megtanulni ezt a mesterséget; mert ön Mr. Cheatmannak idejét s ezzel keresetét is elveszi, mely úgy sem irigylendő, de kérem ígérje meg becsületszávéra, hogy minket el nem árul Brocky úr előtt.

Legelőbb is botomat vettem kezembe, azután kalapomat fejembe nyomva, elkezdtem huszárosan s magyarul áldani az egész familiát, s az áldásokból ki sem fogyva értem gróf Vayékhoz.

Nagyon izgatott kellett, hogy legyenek, mert Bakacs e szavakkal fogadott.

— Talán bizony elcsapott az anglus.

— Hiszen, ha az anglus csapott volna el, de az a vén banya küldött el!

Másnap a szokottnál korábban mentem Brocky úrhoz. Nem volt otthon. Hanem ott volt Cheatman úr leánya, „a szép minta”, ki nekem ajtót szokott nyitni. A váróterembe vezetett; hol én elkezdtem a vörös orrú vén banya prédikációját Brocky számára szóról-szóra leírni.

A szép minta észrevétlenül hátam mögé került, s elkezdte magyar levélkém első sorát fennhangon s angol kiejtéssel olvasni. Ez nekem különösnek és nevetségessnek tűnt fel, hogy akaratom ellenére is elnevettem magamat. A minta hasonlóan nevetett. Az írást abba hagytam, rápillantottam; sápadt arczára a nevetés halvány rózsapírt csalt, tüzes tekeke szemei lángban úsztak, s piros ajkain az előbbi nevetés csábító mosolylyá változván, valóban azt hittem, hogy nem a minta, hanem valami bűvös szirén áll előttem.

Meg valék babonázva. Egy perc alatt a vörös képű vén banya, Brocky, Mr. Cheatman, az üvegfestés, mind mint álomképek merültek fel emlékemben; azután az előbb írt lapot szétlöpve, egy másikra a következő szavakat jegyeztem.

Miklósvári Miklós Gyula, h.-huszár-főhadnagy.

* 1832, † 1894.

Tisztelt Brocky úr!

Az üvegfestéssel kénytelen vagyok felhagyni; szívességét igen köszönöm, s többé nem alkalmatlanokodom.

Sánta Huszár.

E levélkét kézbesítés végett a szép mintának átadva, elmentem s beállottam egyelőre többi menekült-társaim példájára — londoni járdataposónak. Kávéházba járogattunk, leginkább lapot olvasni és diskurálni. Ép e napokban indult ismét egy menekültekből álló magyar csapat Amerikába, köztük, mint hallám Kornis Károly és Glosz Károly barátommal.

A gondos *Rónay* Jácint e csapat tagjainak névsorát is megmenté a feledéstől, amennyiben „Napló-Töredék“-e II. köt. 34—36. lapján így ír róluk:

„Az óta, hogy Mészáros Lázár megindította az ázsiai magyarok vándorlását, alig múlt hét, hogy egyes bujdosók ne érkeztek volna. — Julius 6-kán „Euzine“ angol gőzös kötött ki Southamptonban, a második nagyobb magyar csapattal, mely kormány költségén, Junius 19-kén indult Konstantinápolyból. — E második szállítmány, mert fájdalom most már csak így nevezik számüzött hazánkfiatit, Julius 17-kén tovább szállított Amerikába. Sajnálatomra nem kereshettem fel őket, de távozásuk előtt ők is felkértek, hogy a hazával közöljem a következő névjegyzéket:

Századosok: Keller Ernő, Takács Ferencz, nejevel. *Főhadnagykok:* Glosz Károly, nejevel, Kulcsár Bálint, orvos, *Hadmagy:* Benkő Sándor *Órmesler:* Borbély Dániel, nejevel. *Allisztek:* Daly József, Fekete Sándor, Krucsányi József, Kun Sándor, Soltész-Nagy Sándor, Stahó Károly, Súlyok István, Sporn Ferdinánd trombitás, Szenyeri János, Tóth Sándor, Vargics János. *Közvitézek:* Becser János, Böröndy Ferencz, Deni János, Gerion Sámuel, Füleki Lajos, nejevel, Hangya József, Homola Péter, Jakab Károly, Josephus Alajos, Keglovics József, Kovács András, Márkus Péter, Molnár József, Németh Károly, Novákovics Péter, Nyilas István, Oszlányi József, Rósa János, Sütő Lőrincz, Székely János, Szuchánszky István, Vaskovits János, Vég József, Vizmáti István. *Polgári állásból:* Badali Ferencz, Kornis Károly, a vészbiróságnál volt köztápló, Drahos Ernő.

A téllenség komorrá, izgatottá tett s elkezdtem komolyan aggódni jövőmön. Egyik este, midőn a szokott időben vacsorára mentem, Procháczkí úr azzal fogadott, hogy családja anyósához ment theára, s így otthon nem vacsorálhatunk; hanem menjünk egy közel eső étterembe, ott kapunk beafsteaket és theat.

Az étterem berendezése hasonlított egy kis temploméhoz: padok valának mindkétfelől sorjában, közepén átjáróval. Helyet foglalánk egy ily üres padon, s előttünk két egyén társalgott német nyelven.

— Csak eredj oda — mondá a jobban öltözött sőgőr és mondjad, hogy magyar vagy, s akkor a Comitée munkát szerezh számodra, és addig, míg megtanulsz valami mesterséget, hetenként még 6 silling segélyt is ad.

— De hátha az ott levő magyarok azt fogják mondani, hogy nem vagyok magyar?

— Nincs ott egy lélek se magyar, viszonzá a másik. Csendesen előre hajolva ülésemből, az előttem beszélők egyikét egészen udvariasan kértem, mondaná meg nekem, hogy hol van az az Eldorádó, hol a magyar embernek egyszerre munkát és pénzt is adnak.

— Sheffielden válaszolá ő hanem, ha az ember biztosan akar oda menni, Pulszkytól ajánló levelet kell vinni.

— Köszönöm, felelém.

Így voltunk mi Londonban; jobbaink saját honfitársaik irányában még annyit sem tettek, hogy azokat összeírassák, vagy tanácscsal ellássák; ha szegény ember ment hozzájuk, az elől elbújtak. E szerint nem csodálkozom, ha Pulszkyknak sok kellemetlensége volt; neki azon pénzeket, melyeket angol szivességre bizott reá, inkább azok között kellett volna kiosztania, kik valóban szükségét szenvedtek, nem pedig azok között, kik pénzzel ellátva jöttek Londonba, mint pl. Spaleticsnek 80 font sterlinget adott, és azokat, kik ugyanakkor Londonban éheztek, egy fillérrel sem segítette.)*

Míg a beafsteaket megettük, a tervvel is készen valánk: Procháczkí úr néhány tigris- és medvebőrt zálogba tesz, azzal útiköltségemet fedezi, én pedig reggel Pulszkytól ajánlólevelet szerzek s még az esti vonaton indúlok Sheffieldre.

Pulszkytól Tanárky fogadott.

— Kérem bejelenteni: *Sánta Huszár* Ázsiából, mondám.

— Pulszky úr ma alig ha fogadhatja, felelé ő.

— Kérem értesíteni, hogy nem pénzkérés, hanem egészen más igen fontos ügy hozott ide, folytatám.

— Az már más! S azzal beeresztett.

Midőn Pulszkyt szándékomról értesítém, elmondá, hogy Sheffielden csakugyan van egy angol Comitée, mely 12 magyar és 12 lengyel részére munkát biztosít, s míg az illető fizetésbe jön, hetenként 6 sillinggel látja el. Aztán szándékomat helyeselve, annál nagyobb örömmel írta meg ajánlóleveletemet, mert — mint megjegyzé — én vagyok az első magyar, kit Sheffieldre ajánl.

Harmadnap, úgy augusztus elején, délután 4 órakor fehér köpenyemmel hátamon, podgyászommal hónyom alatt, Pulszky ajánlólevelét pedig jobb kezemben tartva, az indóháztól lassú léptekkel ballagtam befelé Sheffield egyik utcáján.

Egy mindig növekedő gyermekesoport kísért útam-ban, folytonosan kiabálva: frandgeman (frencsmen), frandgeman! A járdákon sétáló tömegből s az üzletek kirakatai mögül pedig hahoták, egy-egy eles fütty és kurjongatások vegyültek, a monoton gyerekekhangok közé. Hm, gondolom magamban, ha nekem Sheffielden mindig ily fényes kíséret és zene mellett kell sétálgatnom, bájosan fogok holmi apró huszár-kalandokban részesülni.

Az egyik utca-sarkon egy bajuszos embert pillantottam meg; ajánlóleveletem elébe tartva, törött francia nyelven kértem, hogy utasítson az arra írt utcára.

— Beszél ön németül? Kérdé.

— Keveset.

— Ön magyar, nemde, s talán munkát keres a komiténél, folytatá ő.

— Igen, felelém.

— Óh, kérem csak velem jönni; én lengyel vagyok, s egyike azoknak, kik a Comitée által segélyeztetnek; tessék kérem szállásomra jönni, s ott megbeszéljük a teendőket.

Betértünk egy szűk utcáaaa, onnan egy még szűkebb kapun egy keskeny büzhödt előszobába és onnan egy tágasabb, de büzhöttebb lakásba, hol 4 ágy, 4 faszék és egy asztal tették a szoba összes bútortatát.

*) Erre vonatkozólag *Rónay* Jácint is így nyilatkozik „Napló-Töredék“-e II. köt. 19—20. lapján: „A magyarokat segélyző angol együletnek ügyviselője, ugyszólva adomány-osztogatója, Pulszky volt. Hogy ezer lehete a gondja és kellemetlensége, e különben is gyűlöletes hivatásban, elképzelhető, valamint az is, hogy simítlan modora és kíméletlen szókimondása, csak nehezítette állását, s ki tudja, tán súlyosbította a nyomort, melyet enyhítenie kellett volna; de ki tehet róla, Pulszky nem született Aumoniernek!“ *Közli.*

Nemsokára a másik három ágy lakója is hazakerült. Sőt bepillantott a vékony háziasszony is két leányával, kiknek arczuk, nyelvük és a magukkal hozott *parfume* azt gyanították velem, hogy egyenesen Jerikóból telepedtek Sheffieldre.

A háziasszony ajánlta, hogy ha éhes vagyok azonnal beafsteakét süt számomra, az egyik leány ajánlta, hogy vágassam le szakállomat, a másik meg, hogy borotváltassam le bajuszomat is, a lengyelek ajánlták, hogy ők szívesen megosztják velem lakásukat, hozassunk be egy ötödik ágyat; én pedig kértem, hogy mindenek előtt nyissunk ki egy ablakot, különben mindjárt megfúlok.

Fél óra alatt megtudtam, hogy 12 lengyel és 8 magyar hely már be van töltve és pedig mind hű *lengyelekkel*, s azok között az én 4 friss pajtásom nemcsak magyar helyre számít, hanem mint *tözszyökeres magyarok* vannak a Comitée könyvébe beiktatva.

Megtudtam továbbá, hogy a komitének aznap este 7 órakor gyűlése lesz, hol a legjobb alkalmam leend, magamat bemutatni. Végre megígértem új pajtásaimnak, hogy a Comitée gyűlésén nem fogom őket a nemzetiségi kérdésben interpellálni, mert állításuk szerint mind a négyen 49-ben Visoczky tábornok katonái voltak. Sőt még abba is beleegyeztem, hogy a leányok egy ötödik ágygyal szaporítsák a „magyar Herberg”-et.

A Comitée gyűlésén igen szívélyes fogadtatásban részesültem; Pulszky ajánlólevele felolvastatván, nevem a segélyezendők könyvébe beiratott és útasítottak, hogy szerezzek magamnak szállást és kósztot; de az hetenlét 6 silling erején felül ne hágjon s lakásomat az elnöknel jelentsem be, hogy ő a további teendőkről értesíthessen. A gyűlés végeztével a Comitée egyik tagja karon fogott s újdonsült pajtásom egyikével házához vitt vacsorára. A dűsan felterített asztalnál Sherry, Portwein, thea s pezsgő annyira átjárták fejemet, hogy midőn egy csendes záporosó kíséretében pajtásom vezetése mellett kvártélyomra kerültem, valóságos verbunkos kaplárnak képzeltem magamat.

Másnap „South Street Park” 43. szám alatt egy igazán kis szobában vettem szállást. Háziasszonyom, egy kurta kis özvegy, 6 silling heti bérért adott reggel egy csésze theát egy darab vajaskenyérrel, délben lél font főtt vagy sült húst két darab krumplival, este ismét egy csésze theát egy darab vajaskenyérrel, továbbá mosott hetenként 2 inget, 4 Vatermörder-gallért és 2 zsebkenőt, végre kötelezve volt szobámat naponta rendbehozni és cipőimet kitakarítani. Hálás kötelességet vélek teljesíteni, midőn egész elismeréssel kinyilatkoztatom, hogy egész életemben ennél a háznál voltam legpontosabban kiszolgálva.

Harmadnapon a Comitée elnöke hívatott s egy adreszt adva kezembe útasított, hogy délután 2 órakor a czímnél jelentkezzem, hol munkába léphetek.

Pontban 2 órakor Mister Alcock kés-, borotva- és *Cabinet caese*-gyáranak irodájában valék.

Mr Alcocknak kisebbik fia Bill német nyelven ér-

tesített, hogy az a mellettem álló egyéniség meg fogja mutatni, mit kell dolgoznom; egyszersmind tudatta, hogy ő hetenként háromszor déli 12 órakor az iskolából hazajövet be fog a gyárba tekinteni, s ha valami mondani valóm leend, szívesen tolmácsolandja. Azzal eltűnt.

A kijelölt egyéniség levezetett a gyár terjedelmes udvarára, ott egy kosarat adva kezembe elvezetett egy nagy rakás felfűrészelt fához, kosaramat megtöltötte, hátramra segítette, aztán felvezetett innen a három emeletetvén munkámba, neki vetköztem és hordtam a fát este 6 óráig; ekkor a gyár harangja megkondult s látva, hogy a mintegy 80 munkás a gyárból távozik, magam is szállásomra sántikáltam.

A következő egész napon hordtam a fát és hordtam harmadnapon is délig. Délben aztán elhatároztam, hogy a többi fát hordja fel az anglus maga, vagy a nagyapja, de én több fát neki nem hordok. Hanem azért délután egy órakor mégis megjelentem a gyárban.

A gyár bejáratánál egy munkás intett, hogy menjek fel az irodába, hol Mr. Alcock fia által tolmácsoltatá, miszerint a lefolyt három nap alatt örömmel győződött meg arról, hogy én *csakugyan akarok* dolgozni, tehát ezennel felvesz a gyár munkásai közé s egyszersmind a mellettem álló egyéniség, Mr. Walther boxok (dobozok) készítésére fog engem tanítani, s míg én saját kezemre bírok dolgozni, addig az általam készített munka Mr. Walther részére fog számítani.

Mr. Walther a gyár keleti részében levő asztalosműhelybe vezetett, hol kívülünk még két ember dolgozott s a műhely bejáratánál egy számomra berendezett gyalupad volt, melyen Mr. Walther elkezdte az oktatást. Elővett egy kosárból kisebb-nagyobb koczkákba fűrészelt 6 darab vékony deszkalapot, azokat a gyalupadon álló vágóval derékszögre (rectangulum) metszette, azután széleit beenyvezte, összeállította, egy kemény spárgával keresztbe kötötte s készen volt a 2 cm. magas, 4 cm. széles és 8 cm. hosszú box.

Azután elővett egy ilyen megszáradt boxot, melynek mind a négy oldalát simára gyalulta, felső részén négy rézsütös gyalúvonalat tett s végre egy ahhoz készült késsel elválasztotta fedelét a box alsó részétől. Ezeket a boxokat a mellékteremben dolgozó nők kívül finom muszka-bőrrel, belül pedig színes bársonnyal vonták be, Mr. Alcock mindenikbe a hét napjaival jegyzett hét szép borotvát tétetett s indította Európába, Ázsiába és az Indiákra.

Az egész mesterségnek az a kényes oldala volt, hogy a rézsütös vonások páralell fussanak és hogy a gyalu a vékony anyagon lyukat ne vágjon.

Midőn Mr. Walther az első oktatást megadta, figyelmeztetett, hogy reggelenként a műhelyben tüzet éleszteni, az enyvét tüzhöz rakni s a termet kitakarítani szintén az én kötelességem leend, azután egy papírsipkával megajándékozván, munkához fogtunk.

(Folytatása következik.)

LEVELEZÉS.

Nyílt levél.

— Erzsébetváros veszedelme. Aranyosszéki szabadcsapat sorsa. —

Főtisztelű Benedek Ferencz nyug. ev. ref. esperes úrhoz! A „Történelmi Lapok” hasábjain közzétett igen becses „Erzsébetváros veszedelme 48—49-ben” című történetűn leírt közleményeért fogadja Főtisztelendőséged mindennekfelett tőlem, mint ama város szülöttjétől hálás köszönetem!

Ezen b. közleménye által annál inkább megérdemli az elismerést mert hiszen általánosán tudva van, hogy azon városban töltött lelkészsége idejéből, mondhatni csak nem folyton tartó sanyaru viszonyok közt küzdve, igen sok szomorú emlékei lehetnek.

Sőt még azért is hála elismerés illeti; mert a történelem érdekében oly tényeket és eseményeket hozott nyilvánosságra, melyek más különben aligha a feledés homályába nem jutnak.

De szerintem mégis a legnagyobb elismerést az által szerezte meg; mert ama város érdekében Főtiszteletességgel ragadta meg tollát legelőször; ama város érdekében, melynek nem is volt szülőtte; holott ezt tenni, már régen e város valamelyik fiának lett volna hivatása és kötelessége;*) ennél fogva nem csak az én hanem az egész város hála köszöneté, érdemelte ki.

Mit Erzébetváros szülőtte és az akkori események egyik élő tanúja, ott voltam én is a Heyte elleni holdvilág felől jövő ellenség meggátlásánál a nemzet örök közt, a hol legelőször volt alkalom a puská golyók füttyölésével meg ismerkedni.

Bár ne kellett volna ott lennünk! bár ne kényszerítettek volna minket nemzetörököt is az ellenállásra, mint olyanokat a kiknek alig csak néhány, az october hó végén a lefegyverezés alkalmával valahogy elrejtett fegyver állott rendelkezésünkre, s a kiknek legtöbbje csak hőlmi lándzsával volt felszerelve. Bár lett volna anyai taktikai belátása az akkori honvéd katonai parancsnoknak Szarvady Pálnak, a ki egyszerűsmind az aranyosszéki szabadsapat századosa is volt; és oly csekély erővel ne szált volna síkra, egy oly tulnyomó ellenséggel szemben, mely mint általános tudva volt, még katonai fegyelmezett és rendes fegyverekkel ellátott erővel is rendelkezett.

Valóban nagy felelősség terhelheti ezért őt! és soha meg nem bocsátható hibát követett el az által, hogy ily körülmények és viszonyok közt még ellentállásra is mert gondolni. Megfontolhatta volna azt, hogy holmi mozsárágyuk durrogatásával mely gyermek-játékhoz hasonló ünnepélyek kifejezésére ugyan alkalmas lett volna, de nem hogy azzal oly komoly élet és halál harcot vivni lehessen.

Egy kis jóakarattal egy kis böles előrelátással mindezeket a szomorú következményeket mind kilehetett volna kerülni, mert hiszen tudnia kellett neki mint parancsnoknak, hogy ha már csakugyan ellentállást akart kifejtetni, hogy annak tere és helye sem ezen városnál hanem azontul arra felé, a honnan ő is segélyerőt remélhetett, tehát Medgyes felől lehetett, a merre úgy is kénytelen volt visszahúzódni. Úgy is csak az lett a vége, daczára, hogy egy bravuros gyors, a huszárok által eszközölt meglepetéssel némi zavarba hozva, egyszer sikerült is azt a városból kiszorítani is, de mivel elegendő erő nem állott a további ellentállásra, rendelkezésére, mégis a vége csak az lett, hogy Medgyesre kellett a sikeresebb ellentállás végett a védekezést áttenni.

(Végo köv.)

Persian Gerő

nyug. m. kjr. bányarvos,
volt 48—49. h. alvadász.

HALÁLOZÁSOK.

Honvédegyleteket, munkatársainkat és lapunk barátait kérjük sziveskedjenek a halálozásokról egy-egy rövid tudósítást írni s a gyászjelentést az ereklye-muzeum számára esetről-esetre beküldeni.

Hámorszky Lajos (Murad bey). A magyar emigráció egyik érdekes alakja, a ki végig küzdötte az egész szabadságharcot s azután a török szultánnak 33 éven volt bizalmas férfia, magyar nevén Hámorszky Lajos, folyó hó 25-én Marosvásárhelyen meghalt. A nagy mul-

*) Elég sajnós, e város hatósága s fiai körében a nagy napok emlékei iránti felhívások eddig még nem találtak visszhangra.

Szerk.

tat befejező koporsót 27-én vitték az örök nyugalom helyére. Neje gyászolja.

Hámorszky Lajos, az ereklye-muzeum birtokában levő életr. adatok szerint, 1830-ban született Marosvásárhelyt. Mint gyógyszerész állt be a bécsi legióba 1849 jan. 3-án. A gálfalvi, szebeni, ségesvári ütközetekben részt vett. Innen menekült Udvarhelyre. Ott Bem tábornok főorvosa dr. Knöpfler mellett gyógyszerészi teendőket végzett.

Mint főhadnagy menekült Törökországba. Ott katonai őrnagyi rangot kapott s miután több nyelvet birt, Hamid szultán kinevezte titkos tanácsosnak. A szultán oldala mellett lévén, ennek háromszor megmentette az életét. Klapkával is jó viszonyban volt.

Tíz év előtt a honvágy haza hozta és Marosvásárhely városánál mértékhatóság hivatalt kapott.

Iratait, emlékeit Imreh Sándor gyűjtötte össze a múlt hó végén az ereklye-muzeum részére.

Keseczökei id. Majthényi Mihály, szeptember 7-én 83 éves korában, Egerben meghalt. Az elhunyt 48-as honvédszázados, valamint régi táblalabiró és nagy hírű sportférfi volt. Nyolcz élő gyermek, sok unokája és dédunokája, valamint nagyszámú rokonság gyászolja.

KÜLÖNFÉLÉK.

Október 6-iki gyásznapi Arad város

hazafias közönsége ez idén is a szokott kegyelettel ünnepli meg a vértanuk napját: október hatodikát. Az ünnepi bizottságnak Sallai Béla dr. elnöklete alatt tartott ülésén megállapították az ünnepségek programját. Az emlékbeszédek tartására Brankovics Györgyöt, a vértanu-szobor megkoszorúzásánál tartandó beszéd elmondására pedig Lukácsi Miklóst, a 48-as honvédegyelet elnökét kérik fel.

Pasche-Lebstück Mária újpesti 48—49-iki honvéd huszárfőhadnagyot régi sírjából, hol két évig pihent f. é. szept. hó 21-én helyezték át az Újpest község által adományozott díszhelyre. Az áthelyezésnél Haas István szolgabíró, Tanos Pál bíró, Zsoldos János főjegyző, Hédervári Soma dr. megyei t. főorvos, Polákovics Mihály róm. kath. lelkész és Dória Károly kántor teljesen díjtalanul működtek közre. Úgy szintén Hatossy Nándor temetkezési vállalkozó a kellő díszszel és nagy számú személyzettel végzett hulla-átszállítást egészen ingyen teljesítette. A nemzet hálája kíséri a fentnevezettek neves cselekedetét.

Petőfi mint követjelölt. Hehtaller Lajos országos képviselő, a 48-as idők hívatott történetírója, rendkívül érdekes és becses munkát írt Petőfi követjelöltségéről. Petőfi követjelöltségének története általánosan ismeretes, de idáig csak a jelölés és bukás tényét ismerjük hiányos följegyzésekből, míg a Hehtaller munkája: a választás alatti időknek, szemtanúk előadásának könyved, vonzó modorban megírt elbeszélése. Hehtaller annál is inkább teljes képet adhat Petőfi életének eme nevezetes momentumáról, mert három évig ugyanazt a kerületet: a fülöpszállási képviselte, a hol Petőfi 1848 nyarán fellépett. A mű az Athenaeum kiadásában jelent meg. Ara egy korona.

latot szereztük, ugyanis, hogy nem csak nem veszük át, mint örökséget az utódok (tisztelretméltó kivételeket leszámítva) az elhunytaknak a nagy napok történelmi emlékeit összegyűjtő lap iránti érdeklődésüket, de a díj hátralék törlesztését sem teljesítik.

Végül szólunk azokhoz, a kik vagyoniag kedvező helyzetben vannak, járatták a Történelmi Lapokat, de nem óhajtanak fizetni, talán abban a tévhitben, hogy a lap valamely alapból segíty nyer és ebből fedezik a papir, nyomtatás, metszvények, posta és egyéb költségeit.

Felvilágosításul megírjuk, hogy a lap kizárólag az előfizetőktől nyert jövedelemre van utalva.

Miután pedig a lap árát nagyon mérsékelt összegben állapítottuk meg, e jövedelem minden krja a lap kiállítására és szélesebb körben való folytonos további terjesztésére fordítatik.

Igaz, hogy az orsz. honvéd menedék háznak, valamint az ország különböző részében lakó pár száz intelligens, de nyomorral küzdő honvédnek díjtalanul jár a lap, de ezt a szerkesztőség a saját számlájára küldeti azért, hogy a szellemi kapocs ezen szegény s a többi bajtársak között fenntartassék.

Ez a vagyonosabbaknak nem szolgálhat okul arra, hogy hasonló kedvezményekre igényt tart-hassanak.

Kiadóhivatalunk a hátralékok törlesztésére megkereste a lap e barátjait is és tette ezt azért, mert úgy vélekedik, hogy *önérzetüket sértené meg* az által, ha a dolgok ily állása mellett is ingyen lapot küldene nekik.

Az előfizetést közelebről beküldött hívek névsorát itt közöljük.

1892. évre befizettek.

Gróf Teleki László Gyéresről.

1893. évre befizettek:

Fay Barnabás, gróf Teleki László, gróf Kornis Viktor, gróf Lázár Imre, Ibrányi I., Bachy Sándor, Deák Ignác, Nemzeti Casinó Budapest, Abonyi Casinó.

1894. évre befizettek:

Özv. Cseréy Jánosné, Kiss Ferencz, gr. Kornis Viktor, Razgha József, Strada Béla, Földváry István, Lipich Zoltán, gr. Lázár Imre, Bittera Béla, Simig Rezső, Tóth János, id. Lészay Ferencz, Doboczky Dezső, Koós Ferencz, dr. Kanitz Ágost, Pfeifer Ferdinánd, Koréh Ferencz, Fluck Ferencz, Nagy Sándor, Móra Károly, Vanis Adolf, M. kir. honvédelmi miniszterium segédhivatali főigazgatósága, Kесе Elek, Abonyi Casinó, Mandics Dezső, Pécsi polgári Casinó, Persián Gerő, Székely Lajos, gr. Bethlen Pál, Cserényi József. (Folytatjuk.)

Minden egész évre teljesített fizetés e helyen nyugtáztatik, megjelenése előtt öt nappal beérkező fizetések a következő közelebbi számban nyugtáztatnak.

A Posta takarékpénztár Befizetési lap"-jai, melyekkel előfizetőink lapunk díjait kiegyenlítk, minden felé kedvező fogadtatásban részesültek s elismerésüket nyilvánítják érte leveleikben a lap barátai.

Kényelmére szolgál a közönségnek az, hogy e lapokra csak az összeget s a feladó nevét kell ráírni s minden portó-díj nélkül lehet postára adni, a mi főleg szegényebb előfizetőknel tetemes megtakarítással jár.

Az orsz. ereklye-múzeumba érkező adományok.

A kolozsvári orsz. ereklye-múzeum volt az országban az első, mely szervezkedett és megindította az akciót arra, hogy összegyűjtve, „nemzeti kincsek“-ké tétessenek a szabadságharc különböző emléktárgyai.

Működésének nyomán, hónapok múltával indultak meg Aradon és a fővárosban mozgalmak múzeumok létesítésére.

016. *Deák Ignác radnóti uradalmi igazgató adományai.*

1 drb. 10 frtos és 1 drb. 5 frtos Kossuth bankó. I. 50 sz.

017. *Szeitz Ö. adománya.*

Egy czimmerrel ellátott pecsétgyűrű rézből. II. 30 sz.

018. *Krcselics László adománya Nagy-Becskerekéről.* Két drb. 1849-eli ezüst hatos. I. 51.

019. *Egy öreg honvéd adományai.*

Egy dr. 1851-ben Temesváron készült szalma gyufatartó. II. 31 sz.

Egy fekete bőrből, rézcifrázatokkal ellátott történetfáska. II. 32. sz.

Egy fából faragott papírvágó kés. II. 33 sz.

020. *Imreh Sándor adománya Maros-Vásár helyről.*

Egy 45 czmeter hosszú és 40 czmeter széles fénykép melyen azok a maros-vásárhelyi 48-as honvédek vannak megörökítve, a kik a budavári szabadságharc leleplezési ünnepélyén résztvettek, nevezetesen: Szöllősi Sámuel, Bakó János, Cs. Molnár Zsigmond, Pap János, Szabó Lajos, Csiki Gergely, Szentpéteri Dénes, Lukáts Peter, Imreh Sándor. V. 10 sz.

021. *Márk János adománya (szászrégeni 48-as huszár altiszt.)*

Egy fénykép, mely Márk János 48-as honvéd tisztet ifju korából ábrázolja. V. 11 sz.

022. *Székely József mérnök adományai Deésről.*

Ferencz József császári nyilatkozványa 1859-ik évből, nyomtatva. III. 1 sz.

Székely József mérnök, 1848-ik évi pesti tűzér nemzetőr arczképe, festve. V. 12 sz.

„Munkások ujsága“ című könyv, szerkesztette 1848-ban Tancsics Mihály, nyomtatta Kozma V. VII. 1 sz.

„Honvéd“ című ujság. 1848-ban szerkesztette Ocs-vay Ferencz. VIII. 1 sz.

„Kossuth hirlapja“ című ujság szerk. 1848-ik évben. VIII. 2 sz.

023. *Hajós József kolozsi lakós adománya.*

1 drb. 10 frtos, 3 drb. 5 frtos, 2 drb. 2 frtos, 1 drb. 1 frtos, 1 drb. 30 kros és 1 drb. 15 kros Kossuth bankó. I. 1 sz. (Folytatjuk.)

Ujságolvasóinknak! Az őszi és téli saison beálltával minden magyar család előfizet valamelyik fővárosi napilapra, hogy szabad idejét hasznos és tanulságos szórakozással tölthesse el. Jó szolgálatot vélnk a nagyközönségnek tenni, midőn az előfizetendő lap óvatos megválasztására figyelmeztetjük. Mint oly lapot, mely mind e kellékeknek teljesen megfelel ajánlhatjuk a Dr. Fenyvessy Ferencz országgyűl. képviselő főszerkesztése alatt megjelenő „Magyar ujság“ politikai és közgazdasági napilapot (Kiadóhivatala Budapest IV. granátos-utca 1.)

Kérelem emigránsainkhoz. Hosszas elmunkálatok és adatgyűjtés után végre meglehetősen pontossággal tudjuk, kik és hányan élnek még dicső szabadságharcunk honvédei közül. Nem kevésbbé fontos lenne azonban honvédeink közül amaz *emigránsaink* neveit is tudnunk, kik a haza szent ügyeért körülbelül 45 év előtt külföldre bujdosván, hosszas hányattatás után a honvágytól indítva ismét hazánkba tértek és nemzetünk szerencséjére még ma is élnek. A világosi napok után közel 4000 honvéd emigrált ki Törökönba, mások meg Komárom feladása után Nyugatra emigráltak, a harmadik csoportja az emigránsoknak pedig Kossuth hívására 10 év múlva gyűlt össze Olaszországban, az 1859-iki magyar legió zászlaja alá. Kik élnek még ezek közül, kiknek neveit sem ismerjük még mind teljesen? Lapunk egyik az emigráció történetével speciálisan foglalkozó belmunkatársa összeakaryán állítani a még élő emigránsok teljes névsorát és emigránshódásuk rövid történetét, olvasóink és honvédeink támogatására számítva, felkérjük ezennel nemcsak t. előfizetőinket, de összes olvasóinkat, szíveskedjenek szerkesztőségünkhöz beküldeni a még élő emigránsok neveit és pedig, nemcsak emigráns-olvasóink szíves tudósító rövid levelét és pontos lakáscímét kérjük, hanem mind amaz emigránsaink nevét, kiket olvasóink netalán ismernének. Olvasóink szíves buzdogatótól függ, hogy a még élő emigránsaink lehetőleg teljes névsorát mielőbb összeállithassa a szerkesztőség.

Kik élnek még a Kiutahiába internált és Törökországból jött emigránsok közül? Az „1848—49. Történelmi Lapok” száma közlé a Kiutahiából 1851 május 8-án elindult és június 5-én Angliába érkezettek névsorát. E szerint Kiutahiából indultak a következők:

Mészáros Lázár altábornagy, Katona Miklós ezredes, Fockner József alezredes és neje, Szabó István ezredes, Biró Ede és Halász József („Fiti”) őrnagyok, Koszta Márton, Kapner Ferenc és Mayerhoffer János századosok, Kinizsi István huszár-kapitány; Harcsi Gyula, Szabó Samu és báró Diószegi Gejza főhadnagyok, Fülöp Péter és Szathmáry Károly hadnagyok; Timári Imre, Temesmegye volt szolgabírája, Szöllőssy Ferencz, Józsi nevű legényével, továbbá Aczél Ignác és neje, Kis Károly, Grün Lajos, Kelemen Sándor, Bán János és Zábrák János (őrmesterek) szolgák.

Ezekhez csatlakoztak a hajóraszállítás alkalmával azok a magyarok, a kik:

Konstantinápolyból érkeztek: Volt őrnagy: Csomortányi Lajos
 Volt századosok: Nagy Imre, Zágonyi Károly, Dancs Lajos, Mészáros Imre, Nyujtó Mátyás, Pongrácz Alajos, Bukovits Károly, Kosztolányi Ágoston, Wolf József, Bartha József, Csomortányi Alajos,
 Volt főhadnagyok: Grosszinger Károly, Matheides József, Volt hadnagyok: Balogh Dávid, Zoka Ede, Sánta József, Körmendy Lajos és kis fia. Volt őrmesterek: Baksa János és neje, Kováts Ferencz, László Ede és neje, Ajtay Ede, Jenei Ede, Szabó Ignác, Szabó Ferencz, Jakab Ferencz, Tebis György, Kováts Péter. Közvitéztek: Bay Sándor, Balta József, Tusa Ede, Szoboszlay Ede, Gál János, Nagy József, Sipos János, Debreczeni Samu, Fekete Ede, Bondódy György és neje, Fehér Sándor, Fülöp József, Nemes László, Battay József, Lőrincz Mihály és neje, Tomits József, Tótkis Mihály, Salamon Ferencz, Mészáros János, Loránt Antal, Bohónyi János, Torontáli volt főjegyző: Prick József.

Pótlék, a 398. számban közölve: Mihálovits Athanáz, volt baranyai főbíró, Lönyi, volt főhadnagy Temesből és Bitkai altiszt.

A második nagyobb magyar csapat június 19-én indult el Konstantinápolyból a török kormány költségén és július 6-án Southamptonba érkezve. 11 nap múlva tovább szállítottatt Amerikába. Ez emigránsok névjegyzéke a következő:

Századosok: Keller Ernő, Takács Ferencz, nejevel. Főhadnagyok: Glosz Károly, nejevel, Kulcsár Bálint, orvos. Hadnagyok: Benkő Sándor. Őrmester: Borbély Dániel, nejevel. Altisztek: Daly József, Fekete Sándor, Krucsányi József, Kun Sándor, Soltész Nagy Sándor, Stahó Károly, Súlyok István, Sporn Ferdinánd trombitás, Szenyeri János, Tóth Sándor, Vargics János. Közvitéztek: Becser János, Böröndy Ferencz, Deni János, Gerion Sámuel, Füleki Lajos, nejevel, Hangya József, Homola Péter, Jakab Károly, Josephus Alajos, Keglovics József, Kovács András, Márkus Péter, Molnár József, Németh Károly, Novákovics Péter, Nyilas István, Oszlányi József, Rósa János, Sütő Lőrincz, Székely János, Szuchánszky István, Vaskovits János, Vég József, Vizmáti István. Polgári állásból: Badali Ferencz, Kornis Károly, a vészbírósnágnál volt közdádló, Drahos Ernő.

Az Angliába érkezett első magyar rajok fentebbi névsorából már nagyon sokan csendes emberek, s a fontosabb szerepet játszottak halálózasi évét és részleteit ismeri is a szerkesztőség, de a kisebb emberek közül többen élhetnek még, s ezért kérjük t. olvasóinkat, méltassák b. figyelmükre e névsorokat és szíveskedjenek a még élő emigránsok nevéit, az elhaltaknak pedig halálózasi dátumát lapunk szerkesztőségével minél előbb tudatni, hogy a történelem számára megmentessenek a feledéstől. Valóban hazafias tettet cselekszik mindenkit a ki rövid értesítésével az emigráció történetét felkarol, lapunkat kutatásaiban útbaigazítja. A szerkesztőség.

JÓ ÁRON

megveszi szerkesztőségünk a magyar emigráció történetére vonatkozó alábbi könyveket:

Szilágyi Sándor: Tollrajzok az 1848—49-iki magyar hadakból. Egy képpel. Pest 1850

Ugyanaz: Nagyenyedi album. Pest 1851.

Hutter J.: Von Orsova bis Kiutahia 8-r. (VIII. 268. l. & Musikbeilage) Braunschweig 1851.

Imrefi: Die ungarischen Flüchtlinge in der Türkei. Aus dem ungarischen übersetzt von Wasfi. 274. l. Leipzig 1851.

Aus Kossuth's Memoiren, ins Deutsche übertragen vom Grafen S. (8-r. 56 l.) Grimma 1850.

Horn E. Ludwig Kossuth. Leipzig 1851.

Flüchtlings-Album. Ein ernstes Gedenkbuch zur theilnehmenden Erinnerung an die verbannten Söhne des Vaterlandes. (8-r. 274 l. mit 9 Bildern.) Grimma 1850.

Die ungarischen Freiwilligen-Corps im Jahre 1859. Mit 3 chromolith. Tafeln & Abbildungen. 4-r. Wien 1860. br.

K. M. Kertbeny: Offener Brief an (nicht gegen) Herrn L. v. Kossuth, früher Gouverneur von Ungarn, derzeit in Turin. Ueber die Verbrechen einiger Ungarn in Italien. Brüssel 1864. N. 8-r. 32 l.

Ugyanaz: Die ungrische Emigration seit 1849. 2000 Skizzen biographischen, historischen, statistischen und bibliographischen Inhalts. Brüssel 1864. N. 8-r. 420 l.

Ugyanaz: Memoiren eines Revolutionären. Aufzeichnungen des Oberst Josef Makó, als Schöpfer ungr. Artillerie 1848—49, und als Emissar in Ungarn 1850—55. Niedergeschrieben zu New-York. Herausgegeben von K. M. Kertbeny 1864.

Ugyanaz: Die Ungarn im Auslande. II. füzet. Namensliste ungrischer Sommitaeten in der Fremde (1864—1864) 1000 Nummern, mit biographischem Signalement. 1864.

Libello contra il generale Türr. (Ez csak következtetett cím) Szerkeszté (állítólag) Antonio Vörös, Emerico Takács, Joseph Nagy e Giovanni Fehér. Nyomatott 1863-ban, állítólag Pesten. Válasz erre: Documenti e note relativi al libello contra il generale Türr. Milano. Tipografia Guglielmini 1863.

Az emigráció történetével foglalkozó egyik munkatársunknak van szüksége e gyűjteményéből hiányzó művekre, s így hazafias cselekedetet teljesít, a ki a fentebbi könyvek bármelyikét illő árért átengedi nekünk.

Szíves ajánlatokat kér

az „1848—49. T. L.” szerkesztősége.